

آموزگار خوبی‌ها، تأملی بر سیره معنوی، ویژگی‌های علمی و الگوی اخلاقی استاد فقید دکتر علیرضا یلد

نویسنده: دکتر مسلم بهادری^۱، دکتر یحیی عقیقی^۱، دکتر محمدعلی محقق^{*}

چکیده

خوبی نور است، جلوه‌گری نور در تاریکی‌ها بیشتر است. بنده صالح، معلم معنوی، و طبیب عرفانی، الگوی اخلاقی و انسانیت، دکتر علیرضا یلدا، دارفانی را وداع نمود و در جوار رحمت حق آرام گرفت. تدبیر و کنکاش در ساحات انسانی، اجتماعی، علمی، اخلاقی، معنوی و طبی حضرت استاد، فرصت مغتنمی است برای معرفی الگویی مفید و الهام‌بخش برای طبیبان و دانشجویان نسل حاضر و نسل‌های آتی. این نگاره، منظومه‌ای است در نگاشت صفات و توصیف ملکات و نگارگری سیمای آموزگار خوبی‌ها، مرحوم مغفور دکتر علیرضا یلدا. آرایه‌های معنوی، علمی، اجتماعی، طبی و اخلاقی آن طبیب خدائی، در قالب گزاره‌هایی موجز و اشاراتی اجمالی، از زبان و قلم یاران و همراهان و شاگردان و بیماران، به اهل نظر تقدیم می‌شود. امید است آئینه تمام‌نمای پند و عبرت و مشعل فروزان فرا راه راهیان مسیر پر تلاطم خدمت و انسانیت، و ایمان و عبودیت باشد.

کلیدواژه‌ها: اخلاقیات، پزشکی، کادر آموزش پزشکی

مقدمه

همکاران، شاگردان، و همراهان مرور می‌گردد. اگر مجال ادامه کنکاش در زوایای زندگی نورانی استاد فراهم می‌گشت، دیوانی از والاترین توصیف‌های انسانی و مقامات معنوی فراهم می‌گشت. این نوشته شروعی است ابتدایی و دعوتی از اهل معنا و اهل درد، تا با نگارش خاطرات نورانی و نگرش بر رفتارهای خداجویانه و انسان دوستانه پیر دیر علم و طب و خدمت، نسل‌های بعدی را از چشمه‌های معرفت، اخلاق و معنویت بهره‌مند و سیراب سازند^{۱-۴}.

روش کار

گفته‌های ثبت شده و نوشتجات گزارش شده در منابع معتبر

۱. عضو پیوسته فرهنگستان علوم پزشکی
* نویسنده مسئول

دکتر علیرضا یلدا، استادی برجسته، انسانی خوشخو و شوخ مزاج و طبیبی حکیم، در سال ۱۳۰۹ شمسی در تهران متولد و در شب یلدای سال ۱۳۹۶ در همین شهر دیده از جهان بر گشود. زندگی علمی و پزشکی این اسطوره ایمان و تقوی و معلم علمی و عملی اخلاق، مشحون از ارزش‌های علمی و معنوی است. سیره زندگی اخلاقی و رفتار حرفه‌ای استاد، الگو و الهام‌بخش دانشجویان، سایر اساتید و سایر همکاران حرفه‌ای بوده است. مقام علمی و معنوی و خدمات مستمر و خالصانه این ستاره درخشان آسمان علم و معرفت، و اسوه بزرگ دانشگاه و عالم پزشکی، شایسته تعظیم و مصداق آیات معنوی و روایات عرفانی در توصیف دانشمندان متعهد و عالمان خدمتگزار و زاهدان بی‌ریا است. در این نوشته مقام علمی و صفات متعالی و ملکات معنوی و خدمات خالصانه آن طائر قدسی، از زبان

۱۳. پدر بیماری‌های عفونی

۱۴. نوری در ظلمات

"بزرگ‌ترین معلم، ذات اقدس الهی است، که اسماء الهی را در آغاز آفرینش به آدم (ع) آموخت". امام خمینی (ره) فرموده‌اند "معلمی شغل انبیاء است" شهید ثانی در کتاب ارزشمند "منیة المرید فی آداب المفید و المستفید" جامع‌ترین توصیف را در باب وظایف و آداب معلم تدوین نموده است. "نخستین وظیفه‌ای که باید معلم در رابطه با شاگرد مورد توجه و اهتمام خویش قرار دهد، این است که شاگردان را تدریجاً و گام‌به‌گام به آداب و آیین‌های پسندیده و شیوه‌های ستوده و تمرین روحی نسبت به آداب دینی و حقایق دقیق و پیچیده آیین مقدس اسلام، آشنا و وادار سازد. باید معلم در تفهیم حقایق، نظیر صواب‌اندیشی، درستی گفتار و کردار و حکم داوری صحیح، آثار و احادیثی که در زمینه‌های این حقایق به ما رسیده است، برای شاگرد بازگو کرده و ضرب‌المثل‌های لازم را که نمایانگر حقایق مذکور است برای او یاد کند و با ناچیز جلوه‌دادن دنیا، حالت زهد و پارسایی را در او به وجود آورد. شهید ثانی مهمترین و نخستین وظیفه معلم را عبارت از ایجاد اخلاص و حسن نیت در شاگردان می‌داند. مراقبت و توجه به خدا و سرانجام ایمان را عالی‌ترین زمینه مساعدی معرفی می‌کند که شاگردان می‌توانند در سایه ایمان به مقامات والای علمی و کشف‌های مهمی در اسرار و حقایق پیچیده عالم دست یابند"^۵. استاد راحل مرحوم دکتر یلدا آیینی و تجلی اندیشه‌های والای شهید ثانی در دانشگاه‌های معاصر است. سایر صفات و ملکات و ارزش‌های متجلی در سیمای نورانی معلم در مکتب شهید ثانی، که در شخصیت معنوی و عرفانی و علمی استاد راحل متجلی است عبارتند از:

- ایجاد شوق و دلبستگی به علم و دانش در شاگردان
- مواسات و دلسوزی نسبت به شاگردان
- لطف و محبت نسبت به شاگردان (از مؤثرترین عوامل تعلیم و تربیت)
- فروتنی و نرمش نسبت به شاگردان
- تفقد از احوال دانشجویان
- القاء مطالب علمی، در خور استعداد شاگردان
- رعایت ترتیب و تسلسل اشتغالات علمی شاگردان

توسط منتخبی استادان - دانشجویان - بیماران و مردم، گردآوری و نکات کلیدی و پیام‌های شفاف و صریح در توصیف سیره علمی و معنوی استاد عالی‌قدر دکتر علیرضا یلدا، در قالب گزاره‌هایی بازنویسی شده. گزاره‌های حاصله در محورهای معلمی، اخلاقی، معنوی، طبی، و اجتماعی دسته‌بندی و توصیف شد. نوشتجات دو استاد همکار پیش‌کسوت و دو یار همراه نیز مبنای تفسیر و تحلیل قرار گرفت.

نتایج

صفات و ملکات استاد الگو، انسان شایسته، طیب نمونه و معلم خوبی‌ها از زبان منتخبی از استادان - دانشجویان - بیماران و مردم، در محورهای پنج‌گانه مشروحه ذیل طبقه‌بندی شد:

- ویژگی‌های عرفانی و ملکوتی
 - ویژگی‌های متبلور در جامه مقدس معلمی
 - ویژگی‌های اخلاقی
 - ویژگی‌های معنوی
 - ویژگی‌های طبابت
 - ویژگی‌های اجتماعی
- در هر محور توصیف خلاصه‌ای از صفات متبلور در شخصیت، استاد راحل مطرح و مصادیق اباز شده معرفی شده است.

الف- ویژگی‌های متبلور در جامه مقدس معلمی:

۱. استاد بزرگ پزشکی ایران
۲. معلم شاگرد پرور
۳. معلم تمام عیار
۴. تجسم عینی یک استاد
۵. استاد پیش‌کسوت علم پزشکی ایران
۶. پایه‌گذار دانش بیماری‌های عفونی کشور
۷. استاد فرزانه
۸. پرورش‌دهنده انسان‌های اندیشمند و نیک سرشت
۹. معلمی دلسوز
۱۰. آموزگاری هنرمند
۱۱. استادی با سلوک متعالی
۱۲. اخلاق‌مداری، انسانیت و نوع‌دوستی در کنار تخصص و تبحری شایسته و کم‌نظیر

- کوشش در تفهیم مطالب و رعایت استعداد شاگردان
- ذکر ضوابط و قواعد کلی علوم ضمن تدریس آن‌ها، «روش قیاسی»
- تشویق شاگردان به اشتغالات علمی و تحریص به تکرار دروس
- طرح مسایل دقیق و پرسش از شاگردان
- احترام به شخصیت شاگرد و اعتراف به اهمیت افکار او
- رعایت مساوات در توجه و محبت به شاگردان
- رعایت سابقه شاگردان و نوبت آنان در تدریس
- رعایت امتیاز استعداد و تفاوت‌های هوش شاگردان
- تعاون و همیاری معلمان در تعلیم و ارشاد شاگردان
- ارشاد شاگردان به معلمان شایسته
- آماده ساختن و معرفی معلمان لایق برای جامعه
- در کتاب اصلی و ترجمه فارسی آن اوصاف معلم و آداب معلمی به تفصیل بیان شده است.
- ب- ویژگی‌های اخلاقی
- ۱۵. اسطوره اخلاق
- ۱۶. اسوه اخلاق پزشکی، اسوه اخلاق و دانشمند بزرگ
- ۱۷. مهربان، از خودگذشته، عاشق یادگرفتن و آموختن
- ۱۸. پایبند اصول اخلاق پزشکی، مهربان و صبور
- ۱۹. عالم گران‌قدر و بی‌بدیل اخلاق
- ۲۰. استاد اخلاق و انسانیت
- ۲۱. معلم نامدار آداب و اخلاق حرفه‌ای
- ۲۲. عالم وارسته و معلم بزرگ
- ۲۳. آموزگار بی‌آلایش اخلاق
- ۲۴. استاد یگانه و اسوه دانش و پرهیز
- ۲۵. بزرگ‌مرد عرصه علم و اخلاق
- ۲۶. معلم محبت، طبیب اخلاق و مدرس عشق
- ۲۷. الگوی علمی و اخلاق پزشکی
- ۲۸. مصداق و معنای "تقوای حرفه‌ای"
- ۲۹. ساده و بی‌آلایش و صادق
- ۳۰. رفتارگر شایسته اخلاقی و انسانی نسبت به بیماران، همکاران، پرسنل کادر پزشکی و شاگردان
- معلمان باید واجد اخلاق حسنه و صفات و ویژگی‌های الهام‌بخش و خصوصیات رفتاری نیک و منش نیکو باشند تا به
- شایستگی امر مهم تعلیم و تربیت را عهده دار شوند. فطرت انسان خدایی است. فطرت خدایی شنونده، با حالت خدایی گوینده، سنخیتی دارد که همدیگر را جذب می‌کنند. تأثیر این خوبی بر اساس معنویاتی است که بر این عالم حاکم است. شمه‌ای از این اوصاف از منظر قرآن مجید و روایات معتبر به شرح زیر است^{۱۴} ۳۷:
- اخلاص در نیت و عمل
- تقید به عمل صالح
- حسن خلق و فروتنی
- علو همت و عفت نفس
- عالم به مقتضیات زمان
- توجه به مسئولیت معلمی و احساس مسئولیت در همه حالات و زمان‌ها
- ایجاد زمینه برای شکوفایی و رشد تفکر و تعقل و معنویت در متریبان
- اهتمام به تربیت الهی و توحیدی
- دعوت به سوی اصلاح جامعه و تربیت صالح
- دعوت و اهتمام به تطهیر انسان‌ها با تربیت اخلاقی
- دعوت به کسب علم و ترویج دانش و تربیت قرآنی
- پ- ویژگی‌های معنوی
- ۳۱. موفقیت را مترادف با موفقیت معنوی و روانی دانستن، نه توفیقات مادی و اجتماعی
- ۳۲. نیک‌آفرین در کلام، رفتار، منش، و مرام
- ۳۳. اسطوره تقوا و خدمت
- ۳۴. عالم وارسته و معلم معنوی
- ۳۵. طبیب معنوی
- ۳۶. صاحب قلبی چون آینه و ذهنی سیال
- ۳۷. استاد معنوی و متعلم ربانی
- ۳۸. موهبت الهی و سرچشمه جود و کرم برای بیماران و مردم و شاگردان و همکاران
- ۳۹. معتقد به جلب اعتماد فقط از راه معنویت صحیح و انسان دوستی (سیره عملی و باور نظری)
- ۴۰. شاد بودن، مبشر شادی برای دیگران، مروج شادی برای همگان و پنهان نمودن حزن و اندوه در قلب
- استاد یلدا یک انسان آزاداندیش معنوی بودند. از نظر

خداشناس بودن، و درک بیمار و همدردی با او

ث- ویژگی‌های اجتماعی

۵۱. چهره همیشه ماندگار جامعه پزشکی ایران

۵۲. استاد ماندگار طب عفونی و اخلاق پزشکی

۵۳. استاد دلسوز و دانشمند توانمند

۵۴. از مصادیق تام و تمام اخلاق مداری، سخن دانی و اهلیت در

فضل و دانش

۵۵. الگوی واقعی انسانیت و معرفت

یکی از وجوه متعالی مربی و معلم خوب از منظر الهی،

تعهدات اجتماعی و رسالت نسبت به اصلاح امور جامعه است. "در

قرآن کریم آمده است «إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ ۗ وَمَا

تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ ۗ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ» «تنها مقصودم اصلاح

امر شماست و از خدا در هر کار توفیق می‌طلبم و بر او توکل

کرده و به درگاه او اناجیه و بازگشت دارم. این شعار تربیتی همه‌ی

انبیاء الهی بوده که توأم با عمل تربیتی آن‌ها اسباب اصلاح در

تفکر، اندیشه، اخلاق و نظامات فرهنگی، اقتصادی و سیاسی

جامعه را در همه‌ی ابعاد پدید آورده است. و رسالت معلمی نیز

چنین است که با کسب توفیق الهی به اصلاح فرهنگ و تربیت

فکر و مغزهای متفکر می‌پردازد تا تمامی عرصه‌های جامعه به

سمت اصلاح حرکت نماید^۹ و^{۱۱}.

ج- ویژگی‌های عرفانی و ملکوتی

۵۶. استاد آسمانی، آموزنده راه و رسم آسمانی بودن در زمین

۵۷. پرواز در ملکوت، زندگی بی‌آلایش بین مردم

۵۸. مراقبت و مواظبت از نفس اماره و التجا به خداوند تبارک و

تعالی در همه عمر حرفه‌ای

۵۹. تکریم و سپاس از داشته‌ها و اجتناب از یأس و ناامیدی

۶۰. طبیب خداجوی مسلمان و متدینی که خداوند را در همه

حالات ناظر و حاکم بر اعمال و افعال می‌دانست و جلب

رضایت پروردگار غایت تلاش و نهایت آرزوهایش بود.

"از دیدگاه اسلام رابطه معلم با شاگرد یک رابطه معنوی است."

مفهوم تربیت معنوی از نگاه علامه طباطبایی جهت دهی به فرآیند

تجرد نفس، متناسب با فطرت ربوبی او معنا می‌یابد که در پی تقویت

میل، تفصیل معرفت و انجام عمل متناسب با آن است و اهداف از

نظر وی سه جنبه شناختی، گریشی و عملی دارد.^{۱۲}

اجتماعی شخصیتی مستقل و مدافع ارزش‌ها و مخالف

ناهنجاری‌ها و مروج خوبی‌ها و هنجارهای مورد قبول عمومی و از

نظر فردی شخصیتی وارسته، با ایمان و اخلاص و مظهر تقوای

الهی بودند. شهید مطهری در کتاب آزادی معنوی در فرازی

چنین می‌فرماید: "ممکن است انسانی باشد که همان‌طور که از

نظر اجتماعی آزاد مرد است، زیر بار ذلت نمی‌رود، زیر بار بردگی

نمی‌رود و آزادی خودش را در اجتماع حفظ می‌کند، از نظر

اخلاق و معنویت هم آزادی خود را حفظ کرده باشد، یعنی

وجدان و عقل خودش را آزاد نگه داشته باشد. این آزادی همان

است که در زبان دین "تزکیه نفس" و "تقوا" گفته می‌شود^{۸-۹}.

ت- ویژگی‌های طبابت

۴۱. تبصر "در طبابت،" تحرز "ایشان از طبابت

۴۲. پزشکی متعهد، خدمتگزاری راستین

۴۳. پزشک دل آگاه و وارسته

۴۴. استاد بی‌بدیل طب

۴۵. پدر انسانیت در علم پزشکی ایران

۴۶. انسان کامل و طبیب نافع برای کشور و مردم

۴۷. طبابت فارغ از آفات مادی و مشحون از اشارات معنوی

۴۸. اعتقاد به اصل مشاوره و عمل به آن و پذیرفتن درخواست

مشاوره دیگران، حتی دانشجویان با نهایت احترام

۴۹. مراعات شرایط روحی، روانی، جسمانی و اوضاع اقتصادی

بیماران

۵۰. باور صحیح به شفا با واسطه طبابت ضمن احترام به فرهنگ

مردم و تلاش برای ارتقای فرهنگ سلامت

در مطالعه دکتر اطهر معین و دکتر سعید سید مرتضی،

بیماران ویژگی‌های طبیب خوب را بشرح زیر دانسته‌اند، صفات و

ملکاتی که در تمام ایام طبابت در منش و سیره دکتر یلدا، طبیب

خوب و مروج خوبی‌ها، عیان و مانند دریای پهناوری موج می

زد^{۱۰}:

خوش اخلاقی، برخورد خوب، علم و حذاقت، تجربه و مهارت،

صبر و وقار، وجدان و وظیفه‌شناسی، ارائه توضیحات ضروری به

بیمار، دلسوزی و خیرخواهی، گوش فرادادن و توجه به بیمار،

احترام گذاشتن، وقت شناسی و منضبط بودن، دقیق بودن در کار،

وقت کافی گذاشتن برای بیمار، توجه کمتر به مادیات، با ایمان و

زبان واسطه فیض الهی باشد و از این رو شغل انبیاء را دارد و معلم اگر در مسیر ارزشها گام بردارد و کارش الهی باشد در حقیقت فرزندان معنوی پرورش می‌دهد و این با ارزش‌ترین خدمت معلم به جامعه است^{۱۴}

خاطراتی پندآموز از صفات استاد دکتر علیرضا یلدا
دکتر یحیی عقیقی:

۱۶ سال قبل به اتفاق استاد راحل دکتر علیرضا یلدا، به اتفاق استاد مرحوم دکتر شمس شریعت تربقان، بدعوت مرحوم مغفور دکتر سید حمید میرخانی، رئیس وقت مجتمع بیمارستانی امام خمینی(ره) برای بازنشستگی در دفتر ایشان حضور داشتم. استاد یلدا در آن محفل فرمودند "بازنشستگی برای ما که پزشک هستیم معنی ندارد" استاد یلدا در آداب معاشرت با دوستان و شاگردان و توده مردم، الگویی بی نظیر بودند، نسبت به دیگر پیش سلام و در همه حالات متواضع بودند.

راه انبیاء الهی و اولیاء را می‌رفت و همیشه از گنجینه فضل و کمال خاطره‌ای شیرین و جمله‌ای را بیان می‌فرمودند. هیچ نکته‌ای را بدون اندیشه بیان نمی‌فرمود. خیرخواه اساتید و معلم واقعی بود. کلاسش نه تنها علمی و عملی، بلکه واقعی بود. داستان‌های بیماران را به‌زبانی ساده بیان می‌فرمود. کمتر از لغات خارجی استفاده می‌کرد و

در بیان مطالب از زبان شیرین مادری استفاده می‌نمود
کبر نداشت،
بخل نداشت،
به مال دنیا بی‌اعتنا بود

ای خاک که در سینه تو خفته
آن مرد بزرگ، یلدای عزیز است

دکتر مسلم بهادری:

..... أَلَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيُبْلُوَكُمْ أَتَيْكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ً
وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَفُورُ

در شب یلدای سال ۱۳۹۶ هجری شمسی من باکمال تأسف از مرگ استاد متعهد و دانشمند دکتر علیرضا یلدا با خبر شدم. خبری تلخ و باور نکردنی بود ولی حقیقت داشت:

گفت یکی خواجه سنایی بمرد
مرگ چنین خواجه نه کاری است خرد

سیره معنوی و شیوه عرفانی استاد راحل، از مهمترین و برجسته‌ترین ویژگی‌های آموزگار نیکی‌ها و استاد خوبی‌ها است و شایسته است به احسن وجه مورد مذاقه قرار گیرد. گزیده‌ای از صفات، ملکات و مراتب معنوی معلمان دلسوز، متعهد، خودساخته، و تعالی یافته با برگیری از قرآن کریم زینت بخش این محور از صفات و سجایای استاد یلدا "ره" تقدیم می‌شود^{۱۵}:

- دلسوزی نسبت به متریان: در توصیف معلم بشریت و رسول رحمت، پیامبر گرامی اسلام(ص) در قرآن آمده است: "لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ" از خود شما پیامبری به سویتان آمده که رنج کشیدن شما برایش سخت است."
- علاقه‌مندی زیاد به رشد متریان: "مربی و معلم خوب کسی است که رشد و ترقی شاگردانش منتهای آرزویش باشد و در این کار سر از پا نشناسد. در ادامه آیه قبل، به عنوان وصف دیگر پیامبر(ص)، چنین می‌گوید: «حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ»؛ او اشتیاق زیادی برای هدایت شما دارد."
- "مهربانی: مهربان بودن صفتی قلبی است که لازمه تربیت کردن است. مربی نامهربان راه به جایی نخواهد برد. از این رو در پایان آیه سابق چنین آمده است: «بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ»؛ او نسبت به کسانی که راه حق را پذیرفته و اهل ایمان شده‌اند، بسیار مهربان است"
- "تلاش شبانه‌روزی: یک مربی واقعی که دلسوز باشد، شبانه‌روز در فکر امور مربوط به زبردستان خود بوده و از هیچ تلاشی فروگذار نمی‌کند. زمان برای او مطرح نیست و هر وقت که لازم باشد، وظیفه خود را به جا می‌آورد. حضرت نوح در شرح وظیفه خود چنین می‌گوید: «قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَبِئْسَ وَ نَهَارًا»؛ خدایا من شبانه‌روز مردم را به سوی تو دعوت کردم!"
- "غم خوار بودن: در توصیف حالات پیامبر گرامی اسلام(ص) در آیات متعددی قرآن آمده است که آن قدر غم خوار مردم بودند که به خاطر اصرار آنان بر گمراهیشان آن قدر غمگین می‌شد که نزدیک بود از بین برود. در سوره شعراء آمده است: «لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ»؛ نزدیک است به خاطر ایمان نیاوردن مردم، به خاطر غم و اندوه خود را هلاک کنی!"
- "ارزش و مقام معلم از چنان قداستی برخوردار است که در حقیقت با نگاهی الهی می‌توان دریافت که معلم می‌تواند.

و بالاخره در نهایت به صورت استاد ممتاز دانشکده علوم پزشکی و نماد علم و اخلاق جامعه پزشکی در آمد. همان‌طور که بیان شد، انجام وظیفه شایسته، معلمی مسئول، خدمتی صادقانه به بیماران، و از همه بالاتر متخلق به اخلاق حسنه و خوشروئی از ویژگی‌هایی بود که دکتر یلدا را از همان شروع کار زبازد همکارانم در بیمارستان هزار تختخوابی نمود. در طی خدمات نزدیک شصت سال، سایه بزرگی بر سر سلامت این مرز و بوم بود. او سال‌ها طبابت کرد و بیش از آن که از طبابت وام بگیرد، به طبابت اعتبار و وام داد. اکنون دنیای پزشکی یکی از سنبل‌های اخلاقی را از دست داد پزشکی که همیشه تأکید می‌کرد رابطه با بیمار باید دوستانه باشد نه مادی. او آمده بود تا با خلق انسانی خود، باری از دوش مردم بردارد. همین هم شد که با همه نخبه بودن هیچ‌وقت نخواست از این خاک برود و دل را از گرو محبت و عشق وطن آزاد نکرد. عاشقانه شاگردانش را زیر پر و بال خود گرفت، عمیقانه و با فداکاری سرشار از عشق و احترام و کرامت به خدمت به بیماران پرداخت.

نه مردم شد کسی کز عشق پاک است

که مردم عشق و باقی آب و خاک است

آری، در شب یلدا دکتر علیرضا یلدا، چهره ماندگار پزشکی ایران و متخصص کم‌نظیر بیماری‌های عفونی و استاد دانشگاه علوم پزشکی تهران به سرای باقی شتافت. متأسفانه یکی دیگر از اساتید برجسته پزشکی ایران، استاد دکتر یلدا هم رفت. از آن نمونه اساتید به تمام معنا استاد دانشمند و متخلق به اخلاق حسنه. به تمام معنا پزشک مردم دار و مردم‌دوست و به تمام معنا همکاری دل‌سوز و یاور. دکتر علیرضا یلدا، استاد ممتاز دانشکده پزشکی و نماد علم و اخلاق جامعه پزشکی بود. دریغ و افسوس؟

جامی است که عقل آفرین میزندش

صد بوسه ز مهر بر جبین میزندش

این کوزه گر دهر چنین جام لطیف

می سازد و باز بر زمین میزندش

دکتر یلدا، سایه بزرگی بر سر سلامت این مرز و بوم بود. اوسال‌ها طبابت کرد و شاگردان بی‌شماری تربیت کرد. اکنون دنیای پزشکی یکی از سنبل‌های اخلاقی را از دست داد، پزشکی که همیشه تأکید می‌کرد رابطه با بیمار باید دوستانه باشد و نه

آشنایی من با استاد به سال‌های اولیه دهه چهل برمیگردد اگرچه در دوران تحصیل در دانشکده پزشکی دانشگاه تهران (دهه سی) با هم، هم دانشکده‌ای بودیم ولی او چند سالی بعد از من بود ولی در دوره‌های کارآموزی بخصوص زمانی که من کارورز بخش مرحوم دکتر قریب بودم، ایشان را در دوره کارآموزی می‌دیدم ولی شناخت واقعی من با استاد در سال‌های چهل در معیت یکی از همکلاسی‌هایم استاد دکتر نصیرزاده که جزو هیئت علمی بخش عفونی بیمارستان هزار تختخوابی بود و دکتر یلدا دستیار بخش عفونی بودند و من گاهی که به دیدن دکتر نصیرزاده می‌رفتم او را می‌دیدم. ابتدا با هم فقط آشنا بودیم به تدریج این آشنایی تبدیل به دوستی شد بخصوص وقتی که مسئولیت معاونت آموزشی دانشکده پزشکی را به عهده گرفتم سر و کارم با پزشکان بیمارستان‌ها بخصوص بخش‌های پر دانشجو از جمله بخش عفونی (با هفتاد تختخواب) خیلی زیادتر شد. کرسی بیماری‌های گندزا یا عفونی فعلی از سال ۱۳۲۷ از بیمارستان رازی به بیمارستان هزار تختخوابی (پهلوی سابق) تغییر مکان داده بود. در آن زمان در بیمارستان هزار تختخوابی دویخش عفونی (بنام بخش بیماری‌های گندزا) وجود داشت. این دویخش یکی در بنای مرکزی با ۳۵ تختخواب به سرپرستی دکتر نصرالله مقتدر مذهبی دانشیار و دیگری در بخش شرقی با ۳۰ تختخواب به سرپرستی دکتر غلامعلی بینش‌ور دانشیار و رئیس بخش وابسته بود. رئیس بخش دکتر اقبال استاد کرسی بیماری‌های گندزا بود. در دوره دستیاری دانشجویان از هر دو بخش استفاده می‌کردند ولی در مرحله هیئت علمی (رئیس درمانگاهی_استادیاری) هر کدام هیئت علمی خود را بسته به مراتب داشتند و در آن زمان دکتر یلدا در بخش دکتر بینش‌ور خدمت میکرد بعدها که کرسیها تبدیل به گروه شدند و بخش‌های بیمارستان هزار تختخوابی متحول شدند دویخش بیماری‌های گندزا تحت نظر گروه قرار گرفت. دکتر یلدا به تدریج مراحل دانشگاهی را طی تا آن که به مرتبه استادی کامل رسید و به این صورت ارتباط من با ایشان تنگ‌تر و عملی‌تر شد.

دکتر یلدا از همان ابتدا اصالت خلق و خوی انسانیت و معنویت خود را بروز داد. ایشان از آن زمان نمونه معلمی به روز، پزشکی دل‌سوز، مربی خوش‌جوش و با اخلاق بود، رفته رفته تکامل یافت

مادی. او آمده بود تا با خُلق خوش خود، باری از دوش مردم بردارد. همین هم شد که با همه نخبه بودن خدمتگزار افتاده‌ای برای جامعه پزشکی و دانشجویان رشته عفونی بود.

استاد علیرضا یلدا، معلم علم و اخلاق، استادی که حاصل سال‌ها تجربه و دانش خود را با جملات و عباراتی بسیط چنان بیان می‌کرد که تا ابد آویزه ذهن دانشجویان بود. به اعتقاد دکتر یلدا محبت کردن هزینه‌ای ندارد، ولی تأثیر عمیقی بر روان افراد دارد. معنویت انسان‌ها را به هم نزدیک می‌کند و مادیات بین آن‌ها فاصله ایجاد می‌کند. خیلی چیزها را مانند محبت و شادی نمی‌توان با پول خرید، اما حتی با یک لبخند و روی گشاده و مهربان نیز می‌توان بدون هیچ هزینه‌ای به یکدیگر و بخصوص به بیماران محبت ورزید. دکتر یلدا در سخنان خود همیشه تأکید می‌کرد که باید شاد بود و لازمه شاد بودن محبت کردن است. دکتر یلدا، برای رفتن چه شیئی را انتخاب کرد، بلندترین شب سال یعنی شب یلدا که برای ایرانیان یکی از مهربان‌ترین شب‌های سال است و با رفتن خود خواست محبت و مهربانی را یادآور شود.

دکتر یلدا در مرتبه انسانی از سطح متداول اساتید پزشکی اوج گرفته بود یعنی پای‌بند واقعی به ارزش‌های انسانی بود. عاشق آموختن و یاد دادن بود، یک معلم هنرمند بود و با استادی کامل، همه را مجذوب شیوه بیان و کلام خود می‌کرد و در برخورد با اطرافیان بسیار فروتن و متواضع بود. در سخنرانی‌های خود همیشه از حکایات و مضامین طنزآمیز و یا عبرت‌انگیز استفاده می‌کرد و باعث جلب نظر شنوندگان می‌شد.

دکتر یلدا ۶۰ سال بی‌هیچ چشم‌داشت، ساده و بی‌آلایش، صادقانه در حوزه طب عفونی ایران کار کرد و همیشه همچون روز اول ورودش به حوزه پزشکی، پایبندی به اخلاق و موازین اخلاقی و انسانی برایش اولویتی مهم بود. او سال‌های زیادی از عمرش را صرف درمان، آموزش و تحقیقات در حوزه بیماری‌های عفونی کرد و الگویی بی‌بدیل در پایبندی به اخلاق و ساده زیستی بود. دغدغه‌ای که داشت باعث شد هیچ‌وقت رابطه مالی با بیمارانش نداشته باشد و آن‌ها را به چشم کیف پول نبیند. و این ویژگی از او چنان چهره‌ای مهربان و دلسوز ساخته بود که کمتر کسی را در حوزه پزشکی می‌توان یافت که با نام، افکار و کلام او آشنا نباشد.

دانش محوری، شاگردپروری و دانشوری دکتر یلدا می‌تواند همواره الگوی این دانشگاه و دانشگاه‌های دیگر کشورمان باشد. ایشان

برای هر دانشجوی علاقمندی، پیامی آموزشی و تربیتی ویژه‌ای داشت به طوری که دانشجویان حول این مشعل علم و چراغ هدایتگر، علاوه بر دانش، توجه به بیمار، رفتار انسانی، رفتار مناسب با همکار، احترام به یکدیگر و انسانیت را عملاً تجربه می‌کردند.

اخلاق پزشکی در نظر دکتر یلدا پیچیده نبود، گاهی با نگاهی می‌توانست تمام اخلاق را ادا کند. دکتر یلدا برای بیماران ارزش زیادی قائل بود و هر چه کسی را بیمارتر و فقیرتر می‌دید، کرامت انسانی‌اش را جدی‌تر می‌گرفت. همین بود که برای مهربانی‌هایش و برای ارزشمندی دیگران، دنبال دلیل نمی‌گشت.

به نظر من انسان بودن ارتباطی با پزشک بودن یا عالم و دانشمند بودن ندارد دکتر یلدا اگر در کسوت استادی و پزشکی هم نبود باز هم انسان والایی می‌بود، تنها فرقی این بود که شاید در جامعه پزشکی چندان شناخته نمی‌شد اما بازهم در جامعه تأثیر مثبت خود را به جای گذاشته و از خود میراث ارزشمندی به یادگار می‌گذاشت.

ایشان و همانندهای بی‌ظیرش چه نقش‌ها که بر جامعه و انسان‌ها گذاشته‌اند، این‌گونه افراد حتی با رفتنشان هم از یاد فراموش نمی‌شوند چراکه آموزه‌های نیکشان، معنویت را به جان اطرافیان خود روانه می‌کنند. و چه خوشبخت بودند کسانی که در دوران زندگی خود معنویت او را از نزدیک احساس کردند که امیدوارم آن‌ها نیز بتوانند رهرو این مرد بزرگ باشند و راوی خوبی برای فهم معنویت آن استاد عزیز. من سخنم را با ویژگی‌های علمی و پژوهشی و ارائه مقالات و کتاب استاد ادامه نمی‌دهم زیرا آن‌ها را دیگران در مقالات دیگر انجام خواهند داد نظر من بیشتر شرح معنویات و قداست انسانی دکتر یلدا است.

اگر خواهیم از معنویت استاد یلدا بگوییم و از مقام ایشان سخن برانیم باید یک کتاب نوشت تا حق مطلب را ادا کرد. زیرا ایشان از بعدها گوناگون قابل احترام بودند ولی شعری که همواره استاد یلدا در سخنان خود یادآور می‌شد می‌تواند بیانگر معنویت استاد یلدا در یک جمله باشد:

تا توانی به جهان خدمت محرومان کن

به دمی یا درمی، یا قدمی یا قلمی

در جامعه دانشگاهیان علوم پزشکی ایران دکتر یلدا قرب و منزلت والایی داشت تا آن‌جا در تأسیس فرهنگستان علوم پزشکی

بهترین کتاب علمی پزشکی در سال و ارائه پوستر برگزیده با حضور خود استاد یلدا، ریاست دانشگاه، و مسئولین آکادمی و دفتر ارتباط اهداء می‌شد. برای من و همکاران دفتر ارتباط با دانش‌آموختگان افتخاری است که مجری کنگره ای مزین به نام استاد یلدا بوده و سعی در ترویج منش و اخلاق این استاد فرهیخته داشته ایم و سعی بر این داریم که با تداوم برگزاری این کنگره رسالت استاد یلدا را ادامه دهیم.

خانواده دکتر یلدا نیز از بسیاری از ویژگی‌های استاد برخوردار بودند. همسر استاد، سرکار خانم دکتر طاهره جعفرزاده از پزشکان متخصص بیماری‌های زنان و مورد احترام جامعه و دو دخترش سرکار خانم دکتر بهناز یلدا و سرکار خانم دکتر سپیده یلدا و همسران آن‌ها از شهرت بسیار خوب برخوردار و نقش مهم استاد یلدا در زندگی و رشد آن‌ها بسیار تأثیرگذار بوده است.

دکتر یلدا انسانی بی بدیل و پزشکی فرهیخته بود. فقدان دکتر یلدا ی عزیز، اسطوره علم و اخلاق و معنویت، برای جامعه پزشکی ضایعه بزرگی است که جبرانش نه به زودی و نه به‌طور کامل میسر نخواهد بود. رحمت خدا بر او باد که در طول زندگی خود، آثاری بزرگ در حوزه پزشکی و اخلاق بر جای گذاشت و از این طریق حیاتی جاودان یافت و چراغی روشن فراروی رهروان آینده خود قرار داد.

روحش شاد، یادش گرامی و راهش پر رهرو باد.

چهاردهم دیماه ۱۳۹۶

جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۶۹ یکی از برگزیدگان اندک شمار آن زمان برای عضویت پیوسته از سوی شورای انقلاب فرهنگی انتخاب شده بود و از سال ۱۳۷۰ تقریباً به‌طور ثابت و مرتب در جلسات گروه بالینی فرهنگستان و مجمع‌های عمومی و دیگر جلسات و اقدامات علمی فرهنگستان شرکت مؤثر داشت و همیشه در جلسات با ارائه نظرات مفید حاضرین را شیفته اخلاق و رفتار و وسعت اطلاعات خود می‌کرد.

دکتر یلدا از برگزیدگان اولین همایش چهره‌های ماندگار در سال ۸۱ بود. از طرف انجمن پزشکان و دندان‌پزشکان ایرانی مقیم کشور آلمان یک موسسه فرهنگی بنام آکادمی استاد یلدا در کشور آلمان تاسیس شد از سال ۸۹ تا امروز به پاس خدمات علمی و اخلاقی ایشان از طرف آکادمی مزبور با همکاری دفتر ارتباط با دانش‌آموختگان دانشگاه علوم پزشکی تهران کنگره علمی تازه‌های پزشکی به نام او برقرار و جایزه‌ای بین‌المللی استاد یلدا هر ساله به بهترین پزشکان حوزه‌های مختلف اهدا می‌شود. جایزه‌ای که بسیاری آن را نوبل ایرانی می‌دانند. در مراسم افتتاحیه کنگره مسئولان عالی مقام پزشکی کشور و گاهی شخص وزیر بهداشت شرکت داشتند جوایز دکتر یلدا در جشنواره ای که در پایان کنگره تشکیل می‌گردید به برگزیدگان در حیطه یا عناوین مختلفی چون، بالاترین نشان علمی، استاد برجسته، مسئولیت اجتماعی در پزشکی و بهداشت، اختراع و نوآوری، فرهنگ و هنر، محقق جوان،

منابع

1. Office of communication with graduates of Tehran University of Medical Sciences. Available at: <http://alumni.tums.ac.ir>
2. Interview with Dr. Alireza Yalda, the enduring face of Iranian medicine: strengthening the psyche through spirituality strengthens the body's immune system against cancer. Available at: <http://www.ams.ac.ir>
3. 58 years of practicing medicine without an office / Iranian Nobel Prize named after Professor Yalda. Available at: <http://shafaonline.ir/fa/news>
4. Ranjbar A. A short history of the proud scientific life of the father of the knowledge of infectious diseases in Iran - distinguished and prominent medical professor Dr. Alireza Yalda. World Academic Foundation Professor Dr. Alireza Yalda in Medical Science. Available at: <http://ipyaf.ir/index.php/fa>
5. Hedayat Panah Shaldehi A. the manners and duties of the teacher towards the student from the point of view of Martyr Thani. Available at: <http://roshankhabar.com>
6. Conversation with Dr. Yalda Peder, expert in infectious diseases, graduate and senior professor of Tehran University of Medical Sciences. Alumni Relations Office of Tehran University of Medical Sciences. Available at: <http://alumni.tums.ac.ir>
7. Motahari M. Spiritual freedom. The Scientific and Cultural Foundation of the Martyr Master Motahari. Available at: <https://motahari.ir/>
8. Kazemi Zahrani M, Faza Yeganeh M. Examining teacher ethics in the Quran and Hadiths, the 5th National Conference of the Holy Quran, Safinah Al-Najah Asr Ma, Tabriz, Shahid Madani University of Azerbaijan.
9. Athar M, Mortaz S. Characteristics of a good doctor from the patients' point of view. Ethics in Science and Technology Quarterly 2013; 9(1): 1-9.
10. The treasure of Quranic questions: What are the characteristics of a good teacher from the perspective of the Quran? Available at: <http://www.islamquest.net>
11. Azimi K. Characteristics of the best teacher. Available at: <http://khu.edu>

The Teacher of Virtues, a Reflection on the Spiritual Life, Scientific Characteristics and Moral Model of the Late Professor Dr. Alireza Yalda.

Abstract

Background: Similar to light, virtue is more prominent in the darkness. Virtuous man of god, spiritual teacher, accomplished mystical physician, template for good conduct and humane behavior, Dr. Alireza Yalda passed away and rested in peace in the City of God. Today, contemplation on the humanistic, social, scientific, ethical, spiritual, and clinical accomplishment of the Late Professor can provide an excellent and invaluable template of conduct for physicians and students, both from the current generation and the future one. This essay is a collection of his recorded and documented accomplishments and conducts which describes his spiritual virtues and depicts a glimpse of the visage of the teacher of virtues, the Late Professor Alireza Yalda. In this essay, his spiritual, scientific, social, medical, and ethical virtues are described through concise memories and general comments of his friends, companions, students, patients and introduced to the academia. We shall keep every hope that as intended, this manuscript would serve as a practical guideline of morality and illuminate the lives of those who wish to devote their lives to promoting humanity and propagation of divine messages .

Keywords: Medical Faculty, Morals, Medicine